Проф. др Радован Д. Вукадиновић
Правни факултет, Крагујевац
Директор Центра за право ЕУ

Појам и значај дажбина истог дејства као царине у праву Европске уније

Резиме

Својевремено успостављање царинске уније у ЕЗ/ЕУ је подразумевало укидање царина и дажбина истог дејства као царине, квантитативних ограничења и мера сличног дејства у интракомунитарној трговини између држава чланица и успостављање заједничке царинске тарифе на увоз робе из трећих држава нечланица. Остваривању овог основног економског циља допринели су не само одредбе Уговора о оснивању и одговрајући секундарни извори комунитарног права, већ и Суд правде својом праксом. Суд правде је одиграо посебно значајну улогу не само доследном применом постојећих прописа него и тзв. креативним тумачењем нејасних одредби комунитарних прописа, као што је и појам дажбина истог дејства као и царине, као и стварањем посебних начела приликом попуњавања правних празнина. Међутим, и поред таквих напора и држава чланица и Суда правде, пракса показује да су и даље присутни покушаји да се на разне начине, између осталих и наметањем дажбина истог дејства као и царине, угрози несметано функционисање начела слобода промета робе. Отуда је задатак Суда правде Европских заједница да прати све софистицираније облике прикривених мера којима су намећу дажбине сличног дејства као и царине, као и да у случају њиховог постојања обезбеди адекватну заштиту оштећеним појединцима која се по

правилу састоји у накнади претрпљене штете или повраћају неоправдано плаћених дажбина, било пред националним судовима или у поступцима пред њим.

***Кључне речи**: Европска економска заједница/Европска унија, заједничко тржиште, јединствено/унутрашње тржиште, царинска унија, царине, дажбине истог дејства као царине, унутрашњи порези, непосредна и посредна дискриминација, слобода промета робе, водећи случајеви Суда правде.*

1. Значај дажбина истог дејства као и царине

Будући да је основана као облик економске интеграције, Римским Уговором о оснивању Европске економске заједнице из 1957. године, пред државе чланице је као основни циљ било постављено успостављање и функционисање заједничког европског тржишта. Остваривање овог циља је подразумевало успостављање посебних односа између држава чланица у међусобној или интракомунитарној трговини, тзв. унутрашњи елеменат, и посебне економске односе са трећим државама нечланицама, чија се укупност обично одређује као спољни елемент, или димензија.[1)] Унутрашњи елемент заједничког тржишта је обухватао успостављање царинске уније између држава чланица, док је код успостављања спољних економских, а пре свега, трговинских односа прописана заједничка царинска тарифа. Након 12 годишњег прелазног периода Савет ЕЕЗ је средином 1968. године прокламовао да је потпуним укидањем царина и дажбина, као и квантитативних ограничења и мера сличног дејства на сву робу у интракомунитарној трговини успостављена царинска унија и да је успостављена заједничка царинска тарифа на производе који воде порекло из трећих држава приликом њиховог увоза у било коју државу чланицу. Све ове мере су, пак, биле у функцији остваривања начела слободе промета робе, која је, поред остале три основне слободе, била замишљена као "срце заједничког тржишта."[2)] Овакав значај произлази не само из намере држава оснивача да на начелу слободе промета робе заснују економску интеграцију својих привреда, већ и целокупни касније развој Заједнице – не само у економском, већ и у правном и политичком смислу.

Предмет овог рада је, међутим, ограничен само на један елемент царинске уније који се односи на дажбине истог дејства као царине. Ова тема заслужује посебну пажњу због тога што и након готово четири деценије од формалног успостављања царинске уније постоје покушаји да се слобода промета робе ограничи разним финијим и лукавијим мерама држава чланица које се најчешће квалификују као дажбине истог дејства као царине и као мере истог дејства као квантитативна ограничења. Разлоге томе би, поред домишљатости држава и њихових при-

1. C. Barnard, *The Substantive Law of the EU*, The Four Freedoms, Oxford, 2004, стр. 27.
2. Evans, Economic Policy and Free Movement of Goods in EEC Law, 32 *ICLQ* (1983) 577, стр. 577; *Law of the European Communities* (Eds. Vaughan), London, 1986, Vol. II, тачка 12.01.

вредних субјеката, требало тражити и у чињеници да су одредбама чланова 23. до 31. Уговора о оснивању дати само елементи овог начела, док је Суду правде остављено да, кроз обавезу "поштовања права приликом тумачења и примене Уговора", на казуистички начин ближе одреди садржину и природу његових елемената.

2. Појам и карактеристике дажбина истог дејства као царинске дажбине

Појам царинских дажбина. Царинске дажбине се у општем смислу могу дефинисати као новчане дажбине које намећу и убирају надлежни државни органи на робу у извозу или увозу приликом њеног преласка царинске границе. Уговором о оснивању је забрањено и наплаћивање дажбина које имају исто дејство као царине како би се државе чланице спречиле да уместо забрањених царина исти ефекат постигну увођењем дажбина истог дејства. У том смислу укидање *дажбине истог дејства* представља неопходан услов за успостављање царинске уније и за слободан промет робе. У највећем броју случајева, царине на увозну робу из држава нечланица имају заштитну функцију и могу бити оправдане ако су недискриминаторне. Међутим, за робу која долази из држава чланица, као и за робу из трећих држава која се налази у "слободном промету", забрањено је наметање било каквих царина и дажбина истог дејства јер би такву робу могле довести у инфериорнији положај у односу на домаћу робу.

Појам дажбина истог дејства. На увезену робу исто дејство као и царине могу произвести и неке друге новчане дажбине које су у Уговору о оснивању означене општим именом "дажбине истог дејства као царине." Суд правде је појам *дажбина истог дејства* у оквиру значења чланова 9, 12, 13. и 16. Римског Уговора о оснивању дао у тзв. случају о статистичким наметима (*Statistical Levy case*), у ком их је дефинисао као "сваку новчану дажбину, ма како мала била и без обзира на начин означавања и примене, која је једнострано наметнута на домаћу или страну робу због тога што прелази границу, а која није царинска дажбина у стриктном смислу, чак и кад није наметнута у корист државе, кад нема дискриминаторско и заштитно дејство и кад производ на који је наметнута није у конкуренцији са домаћим производом."[3)]

На основу овако широког схватања произилази да се приликом утврђивања да ли се нека дажбина сматра забрањеном према одредбама члана 12. Римског Уговора о оснивању (као *дажбина са истим дејством*), не узима у обзир сврха због које је наметнута и начин коришћења тако добијених средстава.[4)] Важно је да се дажбине наплаћују на робу која *прелази границу*, да се таква новчана дажбина не нам-

3. Случај 24/68, Commission v Italy, [1969] ECR 193, стр. 201.
4. У случају *Social Fonds*, Суд није сматрао релевантним што у Белгији нема рудника дијаманата, па се таквим дажбинама не штити домаћа производња (заштитни карактер дажбина), и што су тако добијена средства намењена социјалном фонду.

ење на сличне домаће производе, да доводи до промене цене на исти начин као царина и стога представља "препреку слободном промету робе".[5)]

Према предмету оптерећења, односно према производима које оптерећују, Суд правде је "*дажбине истог дејства*" дефинисао као "једнострано наметнуте дажбине без обзира на назив или технику, које се примењују на производе увезене у државу чланицу, али не и на сличне домаће производе, и које мењањем цене постижу исто дејство (ефекат) на слободно кретање робе као и царинске дажбине."[6)] У том смислу, Суд правде је у једном случају заузео став да се дажбине које је Француска завела на фотокопиране апарате који су углавном били увезени, са циљем да се из тих средстава помогне издавачка индустрија, не могу сматрати дажбинама истог дејства као царине, већ унутрашњим порезима чија је примена дозвољена у складу са чланом 95. Римског Уговора о оснивању, јер су наметнуте и на домаће апарате. При томе није било од значаја што је на домаћем тржишту било само између 1% и 2% домаћих апарата од укупног броја.

Дажбинама истог дејства које су забрањене сматрају се и тзв. *компензаторне дажбине*, наметнуте на увезену робу са циљем да компензују конкурентску инфериорност домаће робе која је оптерећена високим домаћим порезима.[7)] Према мишљењу Суда, сврха забране мера које имају исто дејство као царине јесте забрана не само мера које су прерушене у царинске дажбине, већ и оних "дискриминаторног или заштитног *резултата*", као царинске дажбине.[8)] У супротном, ако би се државама дозволило наметање таквих поравнавајућих или компензаторних дажбина на увезену робу, тиме би се на посредан начин оправдало наметање унутрашњих пореза на домаћу робу. То би утицало да увозна роба изгуби почетну конкурентску предност у односу на домаћу робу, чиме би се осујетили циљеви јединственог или унутрашњег тржишта.

Одредбама чланова 1217. Римског Уговора о оснивању, забрањено је увођење *нових* царинских дажбина и дажбина истог дејства на извоз и увоз, као и укидање постојећих извозних дажбина и царинских дажбина фискалне природе. Како Уговор о оснивању не садржи изричиту забрану увођења "дажбина истог дејства" на

5. Steiner, *Textbook on EEC Law*, London, 1992, стр. 74. Суд је, међутим, покушао да направи разлику између дажбина које се наплаћују на робу у извозу, сматрајући их оправданим под одређеним условима (вид. случај 27/74, Demag, [1974] ECR 1037), иако Уговор о оснивању не прави разлику.
6. Случајеви 2 и 3/62, EEC Commission v Luxembourg and Belgium, [1962] ECR 425, стр. 432. (Gingerbread). О односу пореза и дажбина истог дејства Суд је расправљао и у случају 2&3/69, Sociaal Fonds voor de Diamantarbeiders v Brachfeld, [1969] ECR 211.
7. Вид. случајеве 2 и 3/62, Commission v Luxembourg and Belgium (Re Import on Gingerbread), [1962] ECR 425. Међутим, у случају 181/73, R. & V. Haegeman v Belgian State, [1974] ECR, 449, компензаторне дажбине на увезено вино из Грчке у Белгију и Луксембург, Суд није сматрао ни као царину, ни као дажбину истог дејства, већ просто као дажбину у складу са одредбама Уговора о придруживању, п. 464.
8. *Исто*, и коментар у Steiner, *н. дело*, стр. 74.

увоз из држава нечланица,[9] у пракси је њихово коришћење регулисано посебним робним споразумима и праксом Суда правде.

У пракси најчешће настају проблеми због тога што се не може повући јасна разлика не само између царина и "дажбина истог дејства", него и између "дажбина истог дејства" и неких врста *унутрашњих посредних пореза*.

3. Однос дажбина истог дејства и унутрашњих пореза.

Од царина и дажбина истог дејства потребно је разликовати унутрашње порезе, јер је наметање царина и дажбина истог дејства забрањено, док су унутрашњи порези дозвољени ако су у складу са одредбама члана 90 (95) Уговора о оснивању. Иако и дажбине истог дејства као царине и унутрашњи порези представљају новчане намете разлика између њих постоји како у *сврси*, тако и према *месту* где се наплаћују. На њихов различити значај и различиту природу указао је и Суд правде у случају 20/76,[10] истицањем да се приликом одлучивања о примени једних или других одредби мора имати у виду "чињеница да су дажбине на које се упућује у члану 9. и 13. Римског Уговора о оснивању једноставно забрањене, док је према (ондашњем) члану 95. истог Уговора сврха примене унутрашњих пореза елиминисање свих облика дискриминације ... у третману домаћих производа држава чланица и производа који потичу из других држава чланица...". Стога се "финансијске дажбине које се у оквиру општег система унутрашњих пореза примењује систематски и на домаће и на увозне производе према истим критеријумима не могу третирати као дажбине са истим дејством као царина",[11] већ као порез или унутрашња дажбина. Другачије речено, сврха увођења пореских дажбина није изједначавање пореског третмана између држава чланица, јер режими пореза још увек нису хармонизовани, већ спречавање дискриминације по основу порекла робе. Спречавање дискриминације се постиже тако што је према одредбама члана 90, државама чланицама забрањено да непосредно или посредно наплаћују веће унутрашње порезе, било које врсте, од оних који се непосредно или посредно наплаћују за сличне домаће производе, као и наплаћивање било каквих унутрашњих пореза на производе из других држава чланица ради заштите других производа (забрана дискриминаторских и заштитних унутрашњих пореза). Са друге стране, царине и дажбине истог дејства се наплаћују на граници, приликом увоза робе, док се порези наплаћују у унутрашњости, па се и зову унутрашњи порези.

9. У ствари, као што наводи и Usher, *н. дело*, стр. 11, наведеним члановима се не забрањује наметање дажбина истог дејства на увоз робе из држава чланица. Вид. чл. 12. и 16. Римског Уговора о оснивању. У пракси је њихово наметање забрањено обично посебним клауазулама у конкретним робним споразумима које је закључила Заједница или у комунитарној легислативи која се односи на пољопривредне производе.
10. Firma Schöttle v Finanzamt Freudenstadt, [1977] 2 *CMLR* 98.
11. Lord Mackenzie Stuart, *The Freedom of Movement of Goods*, Exeter University, Public Lecture, (1979), стр. 11. Наведено према: Lasok and Bridge, *The Law of the Economy in the European Communities*, London, 1980, стр. 68, н. 8.

Према наведеним критеријумима порез на промет, односно порез на додату вредност, не може бити третиран као дажбина која има исто дејство као и царина, већ као део општег система унутрашњих пореза, за чију примену важе одредбе члана 90 (раније 95) Уговора о оснивању. Иако је правило да порези морају подједнако и под истим условима оптерећивати увозну и идентичну домаћу робу у истој фази промета,[12] прави порези могу, у складу са одредбама члана 90. Уговора о оснивању, бити наметнути на увезену робу и кад се у домаћој држави не производи идентична или слична роба. Са друге стране, одредбе члана 90. Уговора о оснивању не забрањују веће стопе пореза на домаће у односу на увозне производе.

Појам и врсте унутрашњих пореза. С обзиром да Уговором о оснивању није на јасан начин направљена разлика између дажбина истог дејства као и царине и унутрашњих пореза, у пракси су били чести покушаји "маскирања" дажбина истог дејства као унутрашњих пореза, као на пример приликом увоза и промета алкохолних пића и друге луксузне робе. Будући да су у питању "комплементарне, али узајамно искључиве" и различите одредбе Уговора о оснивању,[13] Суд правде је добио задатак да одреди појам унутрашњих пореза и да изгради правила о њиховом разграничењу од дажбина истог дејства.

Појам "правих, истинских пореза" Суд је одредио у случају 90/79, *Commission v France*, као општи систем унутрашњих обавеза које се примењују на категорије производа у складу са објективним критеријумима, без обзира на порекло производа.[14] Другим речима, на увезену робу могу се примењивати само оне дажбине које на исти начин оптерећују и домаћу робу када су у истом степену производње или промета па се на тај начин обезбеђује "фискална неутралност." У супротном, увезена роба из других држава чланица би била у неравноправном положају у односу на домаћу робу која би била јефтинија или за ненаплаћени порез или за мање наплаћени порез.

У такве дозвољене дажбине спада, на пример, и посебан порез који су енглеске власти наплаћивале на увезени виски, као посебан порез на промет алкохолних пића (*excise*, *акциза)*. Такав порез је сврстан у систем унутрашњих пореза, а не у царинске дажбине или дажбине истог дејства, пошто је наплаћиван без дискриминације и на домаће и на увезене производе.[15]

Врсте забрањених унутрашњих пореза. Уговором о оснивању су регулисани само индиректни порези од којих су одредбама члана 90. Уговора о оснивању, наведене две врсте забрањених унутрашњих пореза: *дискриминаторни* и *заштитни*. Под дискриминаторним порезима се подразумевају такве дажбине које на ди-

12. Вид. између осталих случајеве 132/78, Denkavit Loire Sarl v France, [1979] ECR 1923; 158/82 Commission v Denmark, [1983] ECR 3573.
13. Weatherill, *Cases and Materials on EEC Law*, London, 1992, str. 151, 152; S. Weatherill & P. Beaumont, *EC Law*, Pinguin, 1995, стр. 397.
14. Случај 90/79, Re Levy on Reprographic Machines, Commission v France, [1980] ECR 283, стр. 301.
15. Burrows, *н. дело*, стр. 9.

ректан или индиректан начин оптерећују само увозну робу или се наплаћују у већем износу од оних који се наплаћују на исте или сличне домаће производе. Под сличним производима се подразумевају они који имају "сличне карактеристике и који са становишта потрошача задовољавају исте потребе."[16] Обе врсте дискриминаторских пореза су забрањене јер се увезена иста или слична роба директно ставља у неравноправни положај. Међутим, први се због јасне препознатљивости и лаког откривања ретко користе,[17] док код других одговор на питање о њиховој допуштености зависи од тумачења појма "слични производи." Тако је Суд правде на основу "објективних карактеристика," под којима је подразумевао проценат алкохола, начин производње и перцепције потрошача у погледу природе, заузео став да воћни ликер није сличан вискију. Међутим, у случају увоза француског вина, шпанског шерија и италијанског вермута који су били оптерећени већом акцизном стопом у односу на воћна вина произведена у Бенелукс државама, Суд правде је сматрао да су воћна вина и вина од грожђа врло слични производи.

Директна дискриминација не постоји само када се унутрашњи порези наплаћују једино на увезене, а не на домаће производе, у чему се и огледа директна дискриминација, већ и када се исти порези наплаћују и на домаћу робу, али под различитим условима. У овом смислу се наводи случај ирских власти које су домаћим прописима наметнуле исте унутрашње порезе који су наплаћивани без обзира на порекло робе, али је домаћим произвођачима рок плаћања доспевао неколико недеља касније.[18] И овакви порези су третирани као недопуштени и забрањени јер се захтеви за недискриминацијом из члана 95. Уговора о оснивању односе на све аспекте плаћања.

Иако у Уговору о оснивању то није изричито изражено, забрана дискриминаторских унутрашњих пореза се, према схватању Суда, односи и на робу из трећих држава "која се налази у слободном промету у државама чланицама",[19] као и на робу у извозу.[20] За укидање или измену свих одредби домаћих прописа супротних горе наведеним одредбама, које су важиле у моменту ступања на снагу Уговора о оснивању, био је прописан крајњи рок до почетка друге етапе прелазног периода.

Индиректна или посредна дискриминација. Државе чланице су чешће прибегавале посредним начинима директне дискриминације или прикривеној дискриминацији, односно дискриминацији на индиректан начин. Као пример индиректне дискриминације наводи се случај француских прописа о порезу код регистрације путничких аутомобила који су у различитом износу били наметнути зависно од запремине и снаге аутомобила (броја кубика и коњских снага). Несразмерно висок

16. Став Суда правде у случају 168/78, Commission v France [1980]ECR 347.
17. S. Weatherill & P. Beaumont, *н. дело*, наводе у овом смислу случај 57/65 Lütticke GmbH v Hauptzollamt Saarlouis, [1965] ECR 205.
18. Случај 55/79, Commission v Ireland [1980] ECR 481.
19. Вид. случај 193/85, Cooperative CoFrutta SLR v Amministrazione Delle Finanze dello Stato [1987] ECR 2085.
20. Usher, *н. дело*, стр. 38, наводи у том смислу случај 142/77, Statenskontrol v Larsen, [1978] ECR 1543.

порез који је био прописан за регистрацију аутомобила преко 16 CV је од стране Суда правде оквалификован као прикривени или индиректни облик дискриминације с обзиром на чињеницу да су француски произвођачи производили аутомобиле само до 16 CV. Стога су порези који су били прописани за друге категорије аутомобила сматрани као ограничење слободном промету робе, јер су погађали само увозне аутомобиле. То, међутим, не значи да државе чланице не могу прописивати различите стопе пореза на различите производе ако то могу оправдати објективним разлозима. Као објективне разлоге Суд правде је прихватио пореске уступке на производе којима се подстиче развој економски заосталих подручја, или коришћење пореза као средства регионалне политике, ако се такви уступци примењују на све, а не само на домаће производе. Али и у таквим случајевима, држава мора користити средства која су пропорционална тако оправданим циљевима.

Што се тиче домашаја примене одредби о унутрашњим порезима, иако је одредбама члана 25. (ранији члан 12), Уговора о оснивању, државама чланицама наметнута обавеза да укину царине и друге дажбине са истим дејством само у интракомунитарној трговини, Суд правде је у новијој пракси ову забрану проширио и на трговину унутар једне државе чланице. У случају *Lancry*,[21] Суд је забрану наметања дажбина истог дејства на увоз робе из Француске у њене департмане образложио на следећи начин: "Пошто потпуно функционисање царинске уније покрива сву робу, као што је предвиђено у члану 23. (ранији члан 9). Уговора о оснивању, то се подразумева да је потребно, осим у интракомунитарној трговини, омогућити општу слободу кретања робе у оквиру уније. У члановима 23. и даље, изричито се упућује само на трговину између држава чланица, због тога што се претпоставља да у будућности неће бити промена у царинским дажбинама у оквиру држава чланица. Како непостојање таквих дажбина представља битан предуслов за остваривање царинске уније у трговини свом робом, то следи да су оне на исти начин забрањене одредбама члана 23. и даље."

Заштитни унутрашњи порези. У питању су порези који се наплаћују на производе из других држава ради заштите не истих, већ "других" домаћих производа. Заштита се постиже на посредна начин тако што се унутрашњим порезима оптерећују они страни производи који, без обзира што нису исти као и домаћи, могу бити конкуренција домаћим производима. Отуда се као кључно, поставља питање тумачења шта се сматра под "другим" производима и по чему се они разликују од "сличних" производа. Разликовање је важно због тога што се на "сличне" производе према одредбама члана 90. став 1. Уговора о оснивању морају наплаћивати исти порези, док се на "друге" производе могу наметати различити порези, у складу са одредбама члан 90. став 2. Уговора о оснивању, чије се стопе могу разликовати до мере која не доводи до заштите "других" домаћих производа. Суд правде је о овим разликама расправљао у тзв. "алкохолним" случајевима.[22] У питању је била оцена унутрашњих пореза које су по различитим стопама државе чланице прим-

21. Случај C363/93, Lancry v Direction générale des Douanes, [1994] ECR I3957.
22. Вид. S. Weatherill & P. Beaumont, *н. дело,* стр. 409.

ењивале на различите алкохолне производе. Као спорно, постављено је питање да ли државе чланице на овај начин штите неке домаће производе и да ли између различитих алкохолних пића постоје "слична", на које би се онда морали примењивати исти порези. У низу одлука, Суд је заузео став да између вина и пива постоји значајна разлика тако да се не могу сматрати сличним производима у смислу члана 90. став 1, али да између њих постоји конкуренција тако да већим порезом на увозно вино Велика Британија може штити своје пиво, с обзиром да Енглези много више склоности имају према пиву него према вину. Другачије речено, домаће вино је сматрано "другим" конкурентним производом увозном пиву које је домаћа држава већим порезом настојала да незаконито заштити.[23)] Ова разлика се најбоље може уочити у упоређивању домаћег виског и увозног вина. Према пракси Суда правде, као "други" производ сматра се домаћи виски у односу на увезено вину, ако се на увозно вино плаћа несразмерно већи унутрашњи порез.

У генералном смислу, Суд је разлику између "сличних" и "других" производа у тзв. "алкохолним случајевима" образложио ставом да је, за разлику од прецизне упоредивости на којој се заснива примена одредби члана 90. став 1, примена члана 90. став 2. "заснована једино на општим критеријумима, другим речима на заштитној природи система унутрашњих пореза."[24)]

4. Појавни облици дажбина које имају исто дејство као и царине

У својој богатој јуриспруденцији, Суд правде је, и поред "финоће и лукавости"[25)] појавних облика у којима се јављају, идентификовао, између осталог, и следеће облике дажбина које се сматрају да имају исто дејство као и царине:[26)]

1. дажбине за истраживање и послове који су неопходни за ублажавање дејства квантитативних ограничења које су државе чланице увознице установиле на слободан увоз производа;

2. порезе на извоз артикала уметничке, историјске, археолошке или етнографске вредности;

3. ветеринарске дажбине и дажбине инспекција (прегледа) за јавно здравље на увезене производе из других држава чланица, осим ако су прегледи одобрени на основу комунитарног права и кад су у интересу слободног промета робе;

4. дажбине на увозне производе зато што нису били укрцани у домаћој луци;

5. додатне дажбине које се поред извозних националних такси наплаћују за обавезни преглед робе приликом преласка границе за издавање цертификата;

23. За остале случајеве види J. Fairhurst, *Law of the European Union*, Pearson/Longman, 2006, стр. 442-446.
24. Случај 168/78, Commission v France [1980]ECR 347, тачка 7. пресуде.
25. Lasok & Bridge, *The Law of the Economy in the European Communities*, London, 1980, стр. 66.
26. Наведено према: Vaughan, *Law of the European Communities*, Vol. II, London, 1986, тачка 12.52, стр. 95 и напомене 1 до 16. у којима су наведени конкретни случајеви; Lasok and Bridge, *Law & Institutions of the European Communities*, London, 1987, стр. 389.

6. дажбине ветеринарског прегледа и прегледа од стране јавних здравствених органа на производе из трећих држава, одређене према критеријумима који нису упоредиви онима који се примењују на сличне комунитарне производе;

7. дажбине прегледа које су једнострано наметнуле државе чланице по сопственој иницијативи или као одговор другој држави чланици, осим ако су сличне дажбине наметнуте на домаће производе;

8. дажбине на дистрибуирање или дораду увезених производа;

9. дажбине складиштења (лежарине) увозних производа у јавним складиштима пре окончања царинског поступка и

10. дажбине на увозне производе које имају за циљ да надокнаде трошкове производње домаћих производа.

С друге стране, постоје и дажбине које се не сматрају као "дажбине које имају исто дејство као царине", тзв. *недискриминаторне дажбине и прави порези.* Ове дажбине се могу наметати под условом:

11. да се односе на општи систем унутрашњих обавеза (пореза) и да се примењују систематски у оквиру државе чланице, без дискриминације између домаћих и увезених производа. У питању су недискриминаторски порези о којима је већ било речи.

12. Да представљају накнаду за пружене услуге и да су сразмерне примљеној услузи. У бројним случајевима, Суд правде је сматрао законитим дажбине које одговарају трошковима пружених услуга, али није био спреман да прихвати да такве трошкове чини само прелажење робе преко границе,[27] као и да стандардне трошкове квалификује као дажбине, односно накнаду за пружене услуге.[28]

13. Да су наметнуте у складу са условима комунитарног права, што подразумева испуњавање бројних услова. Мада се већина дажбина за разне врсте прегледа које су наметнуте националним правом третира као дажбине истог дејства као и царине, па су као такве забрањене, неке су ипак дозвољене ако су наметнуте у складу са комунитарним правом. У питању су дажбине за стварно пружене услуге, чија се усклађеност са комунитарним правом цени према томе:

а) да ли прелазе стварне трошкове који су настали у вези са пруженим услугама;

б) да ли су прегледи обавезни и једнообразни за све врсте производа на целој Заједници;

в) да ли су у општем интересу Заједнице;

г) да ли услуга промовише слободно кретање робе неутралисањем препрека које настају због једностраних мера прегледа (надзора).

27. Вид. Usher, у: The Legal Foundations of the Single European Market, *н. дело*, стр. 3233.

28. Вид. у том смислу наведени покушај холандске поште да од бившег судије Суда правде, професора Donnera, наплати поштанске трошкове на увезене књиге. Случај 39/82, Donner, [1983] ECR 19.

Иако је тешко набројати све појавне облике дажбина које имају исто дејство као и царине, у правној теорији су на основу наведене праксе Суда правде, све дажбине разврстане у три групе:

14. на оне које се наплаћују само на увезену робу;
15. дажбине наметнуте и на домаћу и на увезену роби и
16. дажбине наметнуте само на домаћу робу.[29)]

5. Ефекти царинске уније и дажбина истог дејства као царине.

Погодности од царинске уније непосредно уживају, пре свега, државе чланице и њихови привредни субјекти. Они су се, после водећег случаја *Van Gend en Loos*[30)] и истека у Уговору о оснивању одређеног прелазног периода, могли позивати на директну примену одговарајућих одредби Уговора о оснивању и комунитарног законодавства. Тиме је комунитарним субјектима дато право да у случајевима када им је наплаћена царина или дажбина истог дејства као и царина траже непосредну судску заштиту пред националним судовима и повраћај тако неосновано наплаћеног износа. Трговцима је дато право и да захтевају накнаду штете настале због тога што се такви производи теже продају или се не могу продати јер су скупљи за износ неоправдано наплаћене царине или сличне дажбине у односу на конкурентне производе. Ако, пак, у домаћем праву за такве повреде није предвиђена накнада штете, онда ће држава по начелу одговорности због неспровођења комунитарних прописа бити дужна да накнади штету у складу са начелима које је Суд правде поставио у случајевима *Brasserie du Pecheur* и *Factortame*. Међутим, ако су трговци којима је наплаћена царина тај трошак превалили на другог (крајњег купца) онда не могу тражити повраћај јер би то значило неосновано обогаћење. У таквој ситуацији крајњи потрошач би могао тражити повраћај царине или од свог трговца (а овај од државе), или директно од државе.[31)] На посредан начин, ефекти царинске уније се, преко "производа који потичу из трећих држава", протежу и на треће државе нечланице, али се према члану 9(2). Римског Уговора о оснивању, одредбе о цари-

29. Вид. M. Coronna, Skupni trg in prost pretok blaga, у: *Evropsko pravo*, група аутора, Ljubljana, 2004, стр. 247.
30. Случај 26/62, [1963] ECR 1. У овом, по многим питањима водећем случају, Суд правде је на постављено питање да ли се може позивом на клаузулу о задржавању оспорити право Холандије да након ступања на снагу Уговора о оснивању повећа царинску стопу са 3% на 8% на увезени уреаформалдехид, између осталог навео и: Формулација (ондашњег) члана 12. садржи јасну и неусловљену забрану која није позитивна, већ негативна обавеза. Ова обавеза стога није условљена било каквим резервама од стране држава (чланица) које би њено спровођење условиле позитивним легислативним мерама донетим у националном праву. Права природа ове забране је чини идеално прилагођеном да произведе директно дејство у односима између држава чланица и њихових субјеката. Члан 12. мора бити тако тумачен да производи директно дејство и да ствара индивидуална права која национални судови морају штитити.
31. Вид. ставове Суда правде у случајевима 199/82 San Giorgio [1983] ECR 3595, тач. 2, и C/192/95 Comateb [1997] ECR I165, тач. 28.

нској унији и о укидању квантитативних ограничења могу применити само на робу "из трећих држава која је у слободном промету у државама чланицама". Под робом из трећих држава која је у слободном промету у држави чланици сматра се она роба за коју су у тој држави испуњене све увозне формалности и наплаћене све царине и дажбине са истим дејством за које се нису користиле погодности потпуног или делимичног повраћаја таквих дажбина и царина. У Уговору се иначе у заменљивом смислу користе изрази "роба" и "производ", чије значење је Суд одредио као производе који могу бити вредновани у новцу и који, као такви, могу бити предмет међународних трговинских послова. Међутим, производи на које се примењују одредбе о слободи кретања робе не морају бити ограничени само на производе који су у промету. Тако је и лични пртљаг обухваћен појмом робе на исти начин као и трговачка роба (*consigment)*.

Radovan D. Vukadinović, Ph.D.
Professor at Faculty of Law, Kragujevac
Director of Center for EU Law

THE CONCEPT AND IMPORTANCE CHARGES HAVING EQUIVALENT EFFECT AS CUSTOMS DUTIES IN EU LAW

Summary

Establishing of the customs union in EU/EEC means that custom duties, charges having equivalent effect as custom duties, quantitative restrictions in intercommunity trade between member states, have been putted out of power and, also, establishing common custom' s tariff for import of goods from third countries. Not only the articles of EC Treaty and adequate secondary sources of community law has its contribution for the reaching of this basic economic goal, also the great contribution come from the Court of Justice of European Communities and it's practice. This court has played very important role, not only with consistent application of existing community provisions, but also with so called "creative interpretation" of the unclear provisions and concepts, like is concept of the charges having equivalent effect as custom duties, and with creating of the particular principles for fulfilling of lacunae.

However, besides this efforts of the member states and Court of Justice, practice is showing us that there is still present efforts of jeopardizing on several ways, and one of

them is adjusting of charges having equivalent effect as custom duties, of functioning of principle of free movement of goods.

From that the task of Court of Justice of European Communities is to follow all the hidden ways of adjusting of the charges having equivalent effect as custom duties, and also, in case that those charges has been adjusted, to provide adequate protection to affected individuals, which should be consisted of compensation of the suffered damage or in return of the unjustified paid sharges, and that should happened in national courts or in Luxembourg Court of Justice.

***Key words**: European Economic Community/European Union, Common market, single/ internal market, customs union, customs duties, charges having equivalent effect as customs duties, internal taxes, direct and indirect discrimination, free movement of goods, leading cases of Court of Justice of the European Communities.*